

Shahid Bahonar
University of Kerman

Investigation the Reason for the Assassination of Darius III of the Achaemenids

Karim golshanirad

Assistant professor, department of history, Lorestan University, Khoramabad, Iran. Email: golshanirad.k@lu.ac.ir

Article Info

ABSTRACT

Article type:
Research Article

Article history:

Received 24 October 2022
Received in revised form 17
March 2023
Accepted 27 March 2023
Published online 24 June 2024

Keywords:

Darius III

Bessus

Bacteria

Legitimacy

kill

Purpose: Darius III (336-330 BC) is the last Achaemenid king whose reign coincided with the invasion of Alexander the Great. Darius could not stop the Macedonian-Greek army, and finally the Achaemenid dynasty became extinct during this reign. Darius himself, after repeated escapes from Alexander's army, was finally killed by Bessus Satrap Bactria (Balkh) and his Persian supporters. **Method and Research:** The research method is descriptive, analytical and the use of valid historical sources and references. In this study, it is assumed that Darius made numerous political and military mistakes in confronting Alexander and his army, and instead of resisting increasing the morale of his army, he fled. So it lost its legitimacy among many Persians and they were thinking of a solution. Finally, in order to save the Achaemenid dynasty, Bessus and his allies first dethroned and arrested Darius, and when Darius tried to surrender to Alexander, he was forced to kill him in order to prevent Darius's captivity and the loss of the Achaemenid dynasty. **Findings and Conclusions:** According to Michel Foucault's cultural theory, Darius, who was initially elected to the kingdom because of his courage and merit, loses his legitimacy with his allies and is killed after numerous escapes in battle.

Cite this article: Golshanirad, Karim. (2024) Investigation the Reason for the Assassination of Darius III of the Achaemenids). *Journal of Iranian Studies*, 23 (45), 299-316. <http://doi.org/10.22103/JIS.2023.20436.2407>

© The Author(s). Golshanirad, Karim.

Publisher: Shahid Bahonar University of Kerman.

DOI: <http://doi.org/10.22103/JIS.2023.20436.2407>

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

One of the basic concepts in history and sociology is the term culture. Culture can be defined as a collection of acquired behaviors and belief characteristics of members of a certain society (Koen, 1369: 89). Culture has a history, and deep understanding and solving cultural issues requires adopting an approach that can take into account the history of culture. Generally, people think that culture is a natural and certain category that has always been and is the same, while culture is diverse, fluid and historical (Kechoyan and Zaeri, 2008: 7). According to French philosopher and historian Michel Foucault, our views on social coordinates (such as madness, gender, etc.) are not the only acceptable views. From his point of view, such coordinates are cultural structures that change throughout time and space (Hughes, 1386: 154). The Achaemenid dynasty was founded by Cyrus II in 559 BC (Golshani Rad 1400:314). The empire created by Cyrus the Great and restored by Darius finally became weak and degraded at the end of the dynasty and faced the attack of Macedonians and Greeks (Khodadadian, 1383: 731), which resulted in the death of Darius III, the last Achaemenid king and the fall of this dynasty. Many writers consider Bessus and his allies who killed Darius as traitors, that they betrayed the king and their patron saint. In the present study, using the theory of Michel Foucault, it is shown that Bessus and his allies were forced to kill for some reasons. Darius is third.

Method

The research method is descriptive, analytical and using reliable sources and sources. First, the sources and sources are collected, then the reason for killing Darius III is evaluated by analyzing the documents.

Discussion

Darius III (336-330 BC) is the last Achaemenid king whose reign coincided with the invasion of Alexander the Great. Darius could not stop the Macedonian-Greek army, and finally the Achaemenid dynasty became extinct during this reign. Darius himself, after repeated escapes from Alexander's army, was finally killed by Bessus Satrap Bactria (Balkh) and his Persian supporters. The research method in this research is descriptive, analytical and the use of valid historical sources and references. In this study, it is assumed that Darius made numerous political and military mistakes in confronting Alexander and his army, and instead of resisting to increase the morale of his army, he fled. So it lost its legitimacy among many Persians and they were thinking of a solution. Finally, in order to save the Achaemenid dynasty, Bessus and his allies first dethroned and arrested Darius, and when Darius tried to surrender to Alexander, he was forced to kill him in order to prevent Darius's captivity and the loss of the Achaemenid dynasty. Thus, according to Michel Foucault's cultural theory, Darius, who was initially elected to the kingdom because of his courage and merit, loses his legitimacy with his allies and is killed after numerous escapes in battle.

Conclusion

Various opinions have been presented about the reason why Darius was killed by Bessus and his accomplices, and many researchers consider Darius a victim of the conspiracy and betrayal of his friends. Michel Foucault believes that culture is not a fixed issue but may change in different periods, for this reason, in order to examine a historical event, we must first examine the culture of that period. By examining the culture of the Achaemenid period and the whole period of ancient Iran, we realize that bravery and bravery in war were the greatest signs of masculinity and Iranians always chose the bravest people to be kings. The

kings of the Achaemenid era and after that introduced themselves as brave, warriors and warriors in the inscriptions in order to gain legitimacy among their subjects. Historians of the ancient era tell us that the main reason why Darius III came to the throne was that he showed courage and bravery in the wars of Ardashir III and received the badge of bravery from the king and the Persians, which is the main factor in gaining legitimacy. By studying the history of the battles fought between Darius and Alexander, we realize that in all these battles he made political and military mistakes and always ran away in the middle of the war. Therefore, Darius's escape from the battles, which weakened the morale of the Achaemenid forces, caused him to lose his legitimacy among many Persians. For this reason, Bessus and those around him decided to depose Darius from the throne in order to save the Achaemenid dynasty, and when they realized that Darius had decided to hand himself over to Alexander, they killed Darius to prevent the loss of the prestige of the Achaemenid government. All ancient sources (written by Greeks and Romans) identify Bessus and his associates as traitors. It seems that when Alexander sees that Bessus and his allies have raised a rebellion against him and have a lot of power and war, he spreads this idea so that those around Bessus become discouraged and leave him. In the end, this plan was successful and Bessus was captured by those around him and given to Alexander, and in this way, Alexander's imagination in the field of the final conquest of the Achaemenid Empire was relieved.

بررسی دلیل کشتن داریوش سوم هخامنشی

کریم گلشنی راد ✉

استادیار گروه تاریخ، دانشگاه لرستان، خرم آباد، ایران. رایانامه: golshanirad.k@lu.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	زمینه/هدف: داریوش سوم (۳۳۶-۳۳۰ ق.م) آخرین شاه هخامنشی می باشد که دوره حکومت وی مصادف شد با حمله اسکندر مقدونی. داریوش نتوانست جلوی لشکر مقدونی یونانی را بگیرد و سرانجام در زمان این شاه سلسله هخامنشی منقرض شد. خود داریوش نیز بعد از فرار های مکرر از جلوی سپاه اسکندر، سرانجام توسط بسوس ساتراپ باکتریا(بلخ) و طرفداران پارسی او کشته می شود.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۸/۰۲	روش/رویکرد: روش تحقیق در این پژوهش به صورت توصیفی-تحلیلی و استفاده از منابع و مآخذ معتبر تاریخی می باشد. در این پژوهش فرض بر این می باشد که داریوش در مقابله با اسکندر و لشکر او دچار اشتباهات سیاسی و نظامی متعدد شده و در نبردها به جای این که جهت افزایش روحیه لشکریان خود مقاومت نماید، پا به فرار می گذاشت. بنابراین مشروعیت خود را در میان بسیاری از پارسیان از دست داد و آنها به فکر چاره می افتند. سرانجام بسوس و یارانش جهت نجات سلسله هخامنشی، ابتدا داریوش را از سلطنت خلع نموده و دستگیر می نمایند و چون داریوش تلاش نمود خود را به اسکندر تحویل دهد، جهت جلوگیری از اسارت داریوش و بر باد رفتن آبرو و شأن سلسله هخامنشی، مجبور به کشتن وی می شوند.
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۱۲/۲۶	یافته ها/نتایج: براساس یافته های این پژوهش و با توجه به نظریه فرهنگی میشل فوکو، داریوش که در ابتدا به خاطر شجاعت و لیاقت خود به پادشاهی انتخاب گردید، بعد از فرارهای متعدد در نبردها، مشروعیت خود را نزد یاران خود از دست داده و کشته می شود.
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۱/۰۷	
تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۴/۰۴	
کلیدواژه ها: داریوش سوم، بسوس، باکتریا، مشروعیت، کشتن.	

استناد: گلشنی راد، کریم (۱۴۰۳). بررسی دلیل کشتن داریوش سوم هخامنشی. *مجله مطالعات ایرانی*، ۲۳ (۴۵)، ۳۱۶-۲۹۹.<http://doi.org/10.22103/JIS.2023.20436.2407>

ناشر: دانشگاه شهید باهنر کرمان.

۱. مقدمه

۱.۱. بیان مسئله

یکی از مفاهیم اساسی در تاریخ و جامعه‌شناسی اصطلاح فرهنگ می‌باشد. فرهنگ را می‌توان به مجموعه رفتارهای اکتسابی و ویژگی اعتقادی اعضای یک جامعه معین تعریف کرد (کوئن، ۱۳۶۹: ۸۹). فرهنگ تاریخ‌مند است و شناخت عمیق و حل مسایل فرهنگی، مستلزم اتخاذ رویکردی است که بتواند تاریخ‌مندی فرهنگ را لحاظ کند. عموماً افراد تصور می‌کنند که فرهنگ مقوله‌ای طبیعی و مسلم است که همواره به همین شکل بوده و هست، در حالی که فرهنگ متنوع، سیال و تاریخ‌مند است (کچویان و زائری، ۱۳۸۸، ۷). از نظر میشل فوکو فیلسوف و تاریخ‌نویس فرانسوی، دیدگاه‌های ما دربارهٔ مختصات اجتماعی (مانند جنون، جنسیت و...) یگانه دیدگاه‌های پذیرفتنی به شمار نمی‌روند. از دیدگاه وی چنین مختصاتی ساختارهای فرهنگی محسوب می‌شوند که در سراسر زمان و مکان تغییر می‌کنند (هیوز، ۱۳۸۶: ۱۵۴). سلسلهٔ هخامنشی در سال ۵۵۹ ق.م توسط کوروش دوم تأسیس شد (گلشنی راد، ۱۴۰۰: ۳۱۴). کوروش فرمانروایی شایسته بود که از نظر نظامی و سیاسی موفق شد حکومت پارسیان را توسعه داده و بخش‌های زیادی از آسیا را به تصرف آن درآورد. در چهرهٔ تاریخی، کوروش دوم انسانی بسیار درخشان، دلنشین و توأم با جوانمردی به چشم می‌خورد. آوازهٔ کوروش را حتی یونانی‌ها که می‌توان گفت دشمنان خونی ایرانیان بودند، نتوانستند نادیده بگیرند (هیتس، ۱۳۸۷: ۸۷). شاهنشاهی‌ای که کوروش بزرگ به وجود آورد و داریوش آن را سروسامان داد، سرانجام در اواخر سلسله دچار ضعف و انحطاط شده و با حملهٔ مقدونیان و یونانیان مواجه گشت (خدادادیان، ۱۳۸۳: ۷۳۱) که نتیجهٔ آن مرگ داریوش سوم آخرین پادشاه هخامنشی و سقوط این سلسله می‌باشد. بسیاری از نویسندگان بسوس و یارانش را که داریوش را به قتل رساندند، خائنی می‌دانند که به پادشاه و ولی نعمت خود خیانت کرده‌اند. در پژوهش حاضر با استفاده از نظریهٔ میشل فوکو، نشان داده شده که بسوس و یارانش به دلایلی، مجبور به کشتن داریوش سوم شده‌اند.

۱.۲. پیشینهٔ پژوهش

در مورد دلیل کشتن داریوش سوم توسط بسوس و سایر ساتراپ‌های شرق قلمرو هخامنشی تا کنون تحقیق مستقل و جامعی انجام نگرفته و محققینی که به دورهٔ هخامنشی و یا سقوط این سلسله پرداخته‌اند، به این مسئله اشاره‌ای کوتاه می‌نمایند. در مورد منابع مربوط به نبردهای داریوش سوم و اسکندر مقدونی مشکلات زیادی وجود دارد. نخست این که سال‌ها بعد از مرگ اسکندر، مورخین یونانی و رومی شروع به نوشتن شرح وقایع و جنگ‌های اسکندر نموده‌اند (Nicholas, 2003: ۱۱) و متن تاریخی در مورد زمان این جنگ‌ها و نبردها وجود ندارد. دوم این که مورخین یونانی و رومی مانند آریان (۱۳۹۳)، کنت کورس (۱۹۷۶)، استرابون (۱۳۸۲)، دیودورسیسیلی (۱۳۸۴) و پلوتارک (۱۹۳۲) که سال‌ها بعد از مرگ اسکندر شروع به نوشتن تاریخ وی نموده‌اند، بیشتر به فکر جانبداری از اسکندر و بزرگ جلوه دادن وقایع زمان وی بوده‌اند. استرابون در این زمینه می‌نویسد: «باور کردن آنچه دیگر تاریخ‌نویسان دربارهٔ تاریخ اسکندر نوشته‌اند، دشوار است. اینان با انگیزهٔ باشکوه جلوه دادن کارهای اسکندر و این که او به اقصی نقاط آسیا و فاصلهٔ دور از ما رسید، با واقعیات بازی می‌کنند» (استرابون، ۱۳۸۲: ۲۷). سوم این که متأسفانه هیچ متن و نوشتهٔ ایرانی مربوط به حملهٔ اسکندر به ایران به جای نمانده است. بنابراین در مطالعهٔ منابع یونانی و

رومی باید دقت عمل زیادی به خرج داد، زیرا هدف آن‌ها، بزرگ نشان دادن اسکندر و اقدامات او و ضعیف نشان دادن ایرانیان می‌باشد. جامع‌ترین کتاب در مورد لشکرکشی اسکندر نوشته آریانوس می‌باشد. وی مورخ و فیلسوف یونانی (۹۵-۱۷۵م) (جعفری ۱۳۸۲: ۹۲) است که در ابتدای کتاب خود مدعی است مطالب خود را براساس نوشته‌های بطليموس (سردار اسکندر و ساتراپ مصر) و آریستوبلوس نوشته که این دو نفر در لشکرکشی اسکندر حضور داشته‌اند (۱۳۹۳). از محققان جدید، پی یریریان (۱۳۸۱)، روزبه، زرین‌کوب و نعمت‌الله علی‌محمدی در مقاله‌ای تحت عنوان «بسوس یا اردشیر چهارم هخامنشی» و یزدان صفایی (۱۳۹۵) به زندگی داریوش سوم هخامنشی و جنگ‌های وی پرداخته‌اند. همه آن‌ها بسوس را خائنی می‌دانند که به منظور دستیابی به قدرت اقدام به کشتن داریوش می‌نماید. مقاله حاضر با رویکردی جدید به موضوع می‌نگرد.

۱.۳. ضرورت و اهمیت پژوهش

ضرورت پژوهش مربوط به اهمیت تاریخ و شناخت مسایل تاریخی می‌باشد. مطالعه تاریخ می‌تواند اندیشه انسان را رشد داده و در توسعه و پیشرفت جامعه مؤثر باشد. اهمیت پژوهش حاضر در این است که اکثر پژوهشگران بسوس و یارانش را خائنی می‌دانند که علیه ارباب و سرور خود قیام نمودند. در این پژوهش با روش تحلیلی این نظریه مورد تردید قرار می‌گیرد.

۱.۴. روش‌شناسی پژوهش

روش پژوهش به صورت تصیفی-تحلیلی و استفاده از منابع و مآخذ معتبر می‌باشد. ابتدا منابع و مآخذ گردآوری شده سپس با تحلیل مدارک، دلیل کشتن داریوش سوم مورد ارزیابی قرار می‌گیرد.

۱.۵. یافته‌های پژوهش

داریوش سوم با توجه به سنت پارسیان مبنی بر اهمیت دادن به شجاعت و جنگاوری، چون در نبرد با کادوسیان مدال شجاعت دریافت کرده بود، به شاهنشاهی انتخاب گردید. وی در نبردهای مختلف با اسکندر نتوانست لیاقت و شایستگی از خود نشان دهد و در بیشتر نبردها فرار می‌کرد. بنابراین، به خاطر نجات سلسله هخامنشی توسط بسوس و یارانش از پادشاهی برکنار و سرانجام به قتل می‌رسد.

۲. بحث و بررسی

۱.۲. نظریه فرهنگی میشل فوکو

پل میشل فوکو در سال ۱۹۲۶ در پواتیه فرانسه (شاهی، ۱۳۸۵: ۱) در خانواده‌ای بورژوا به دنیا آمد. پدرش که طبیب بود، او را به مدرسه کاتولیک‌ها فرستاد. در سال ۱۹۸۴ لیسانس فلسفه خود را از دانشگاه سوربن دریافت کرد. در سال ۱۹۵۰ لیسانس روانشناسی گرفت و در سال ۱۹۶۱ از رساله دکتری خود با عنوان «تاریخ جنون در عصر کلاسیک» دفاع کرد (عباس‌زاده، ۱۳۹۳: ۹۶ و نصیری پور، ۱۳۹۰: ۵۱). وی در زمینه فلسفه، روانشناسی، تاریخ و علوم اجتماعی مطالعات گسترده‌ای دارد. بسیاری از مفسران اندیشه فوکو بر این باورند که اندیشه‌های او را نمی‌توان به حوزه پژوهشی خاصی محدود کرد (شاهی، ۱۳۸۵: ۲). این تفسیرهای متفاوت هنگام بحث درباره اندیشه‌های فوکو درباره تاریخ چندبرابر می‌شود. عده‌ای معتقدند که همه آثار فوکو تاریخی است و در واقع فوکو روش یا پارادایم

جدیدی در انجام مطالعات تاریخی ابداع کرده است (جمشیدی‌ها و باینگانی، ۱۷۵:۱۳۹۰ و دریفوس و رابینز، ۱۳۸۷:۸۲). این عده بیش از همه برای تأیید حرف‌هایشان به این نکته استناد می‌کنند که هنگامی که کلژدوفرانس از فوکو خواست برای کرسی‌ای که در اختیار گرفته بود، عنوانی ارائه دهد، وی عنوان «استاد تاریخ نظام‌های فکری» را پیشنهاد کرد (جمشیدی‌ها و باینگانی، ۱۷۵:۱۳۹۰ و gutting, 2005, 32).

میشل فوکو معتقد است که تاریخ، تداوم و استمرار حوادث و پیوستگی آن‌ها نیست، بلکه رویدادهای گذشته به صورت پراکنده و جزیی، دارای خاصیت غیر قابل تکرار بودن است (شاهی، ۱۳۸۵:۲). وی تاریخ را جریانی مستمر از سلسله حوادث و رخدادهایی زنجیره‌ای نمی‌داند که اگر حلقه‌ای یا بخشی از آن مفقود گردد، ارتباط حوادث قبلی و بعدی از هم گسسته می‌شود و نمی‌توان علیت یا رابطه‌ای منطقی میان آن‌ها پیدا کرد و دچار سردرگمی و یأس می‌شود. فوکو در جستار نیچه، تبارشناسی، تاریخ و همچنین در کتاب نظم اشیا: دیرینه‌شناسی علوم انسانی، به وضوح این مسئله را بررسی کرده است. درحقیقت، وی موضوع انقطاع میان وقایع و رویدادها را محور اصلی تحقیقات خود در علوم انسانی می‌داند (ضمیران، ۱۳۷۸:۵۸ و شاهی، ۱۳۸۵:۳). از نظر میشل فوکو، هر دوره‌ای دارای نظام‌ها و قالب‌های فکری خاص خود است (خائفی، ۱۳۹۱:۶۰). هر دوره‌ای چارچوب اندیشگانی خود را داراست که ساختارهای فرهنگی آن را شکل می‌دهد. این ساختارها در زمان و مکان تغییر می‌کنند (هیوز و وارینگتن، ۱۳۸۱:۱۵۴ و رسولی، ۱۳۹۶:۶). فوکو در مقابل اعتقادات تاریخ سنتی، می‌خواهد خصلت منفرد و پراکنده (عدم پیوسته بودن حوادث تاریخی از گذشته تا به امروز) رخدادهای تاریخی را بررسی کند، به همین دلیل او در کتاب نظم اشیا: دیرینه‌شناسی علوم انسانی، تأکید می‌کند که باید هر اتفاق و حادثه‌ای را در همان دوره خاص خود و همان ساختار کلی آن بررسی کرد (کوزنزی، ۱۳۸۰:۶۱ و شاهی، ۱۳۸۵:۴). بنابراین از نظر فوکو، فرهنگ مسئله ثابتی نیست که از گذشته تا به امروز مانند زنجیره‌ای یک‌نواخت و بدون تغییر باشد، بلکه فرهنگ نیز مانند سایر مولفه‌های مربوط به انسان، در بستر تاریخ دچار تغییر و تحول شده و گاهی کاملاً تغییر یافته است. به عنوان مثال در ایران عصر باستان دشتان یا عادت ماهیانه زنان را نوعی علامت اهریمنی دانسته (bondahesh, 1999:51) و معتقد بودند که زن تا پایان دشتان می‌بایست در اطافی دور از اعضای خانواده به سربرد (hormozdyar, 1922:25)، درحالی که امروزه چنین اندیشه‌ای نسبت به زنان وجود ندارد.

در واقع فوکو در پی آن است که به زیرمجموعه‌ها و قالب‌های پنهان فرهنگ توجه کنیم و به ناگفته‌ها و نااندیشیده‌ها و اموری که از آن‌ها غفلت شده یا مطرود و متروک مانده‌اند، توجه کنیم و در میان خاکستر به دنبال گوهر باشیم (ضمیران، ۱۳۷۸:۱۹۹ و عباس‌زاده، ۱۳۹۳:۱۱۰).

براساس یکی از نظریه‌های جدید نقد ادبی به نام تاریخ‌گرایی نوین که آن را استیون گرینبلت (Stephen Greenblatt) در اواخر دهه هفتاد میلادی طرح کرد، در بررسی هر رویداد تاریخی باید پژوهاک فرهنگی را دریافت (Greenblatt, 2007, 244). همچنین بسیاری از حقایق تاریخی را باید در ناخودآگاه متون جست (تسلیمی، ۱۳۸۸:۲۳۵ و رسولی، ۱۳۹۶:۸). بنابراین جهت روشن شدن موضوع، جریان قتل داریوش سوم در بستر فرهنگی ایران دوره هخامنشی و اعتقادات مردم آن زمان مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۱,۲,۲ کشتن داریوش سوم

داریوش بعد از شکست گوگمل، راه فرار را در پیش گرفت. در سال ۳۳۰ ق.م اسکندر به دنبال داریوش از پارس خارج شد و به طرف همدان حرکت کرد. اما داریوش که نتوانسته بود در محدوده ماد قوای کافی گردآورد، راهی بلخ (باختر) در شرق گشته بود، زیرا بسوس ساتراپ بلخ، ۳۰ هزار سپاهی برای وی تدارک دیده بود و می خواست از شتابزدگی و بی برنامه عمل کردن داریوش در رویارویی با اسکندر جلوگیری کند (زرین کوب، ۱۳۶۴: ۲۱۶ و بیانی، ۱۳۸۷: ۱۶۳). کونتپوس کورسیوس می نویسد که نبرزن^۱، که یکی از اشراف بود، به داریوش پیشنهاد می کند سلطنت هخامنشی را به طور موقت به بسوس، خستره پاون یا ساتراپ باختر بدهد که این مسئله باعث ناراحتی داریوش شد؛ به طوری که تلاش کرد نبرزن را بکشد (curtius, fine book, paragraph 9, و پیرنیا ۱۳۷۵: ۱۴۳۵). برخی از یاران داریوش به سرکردگی بسوس تصمیم می گیرند داریوش را دستگیر و زندانی نمایند. (آریانوس، ۱۳۹: ۱۳۷ و رجبی، ۱۳۸۱: ۱۷۰). کنت کورث دلیل زندانی کردن داریوش توسط بسوس و یارانش را اقدام داریوش به خودکشی ذکر می نماید (curtius, fine book, paragraph 12). پلوتارک و دیودورسیسیلی نیز قتل داریوش را توسط بسوس ذکر می نمایند (سیسیلی، ۱۳۸۴: ۲۹ و ۱۹۳۲: ۳۰ و Plutarch). آریان می نویسد چون داریوش از فرار به همراه بسوس و یارانش خودداری کرد، به همین دلیل نابارزانس و یارانش به او ضرباتی با خنجر زدند که بر اثر این ضربات مرد (آریانوس، ۱۳۹۳: ۱۳۹).

۲,۲,۲ ادعای پادشاهی بسوس

بنابر نوشته منابع، بعد از کشته شدن داریوش، بسوس ادعای پادشاهی نموده (آریانوس، ۱۳۹۳: ۱۴۵) خود را اردشیر چهارم (دیاکونوف، ۱۳۸۲: ۱۶۲ و داندامایف، ۱۳۸۲: ۳۶۷) و بنابر روایتی اردشیر پنجم و شاه آسیا خواند (زرین کوب و علی محمدی، ۱۳۹۱: ۷ و Badian, 1958: 327). بعد از این که بسوس پادشاهی خود را اعلام نمود، نیروی زیادی گردآوری نمود تا در مقابل اسکندر مبارزه نماید (سیسیلی، ۱۳۸۴: ۷۳۰). به همین دلیل به باکتريا رفته و مردم آنجا را به دفاع از آزادی خویش تشویق نمودند (سیسیلی، ۱۳۸۴: ۷۳۰).

۳,۲ بررسی دلیل کشتن داریوش

از آنجا که طبق نظریه فرهنگی (گسست تاریخی) فوکو، جهت دریافت حقیقت تاریخی باید شرایط تاریخی زمان مورد نظر مورد واکاوی قرار گیرد، ابتدا نبردهای داریوش و اسکندر مورد بررسی قرار می گیرد. بین اسکندر و داریوش سوم سه نبرد اصلی به وقوع پیوست که در اینجا اقداماتی که داریوش در این جنگها انجام داد، ذکر می شود:

۱,۳,۲ نبرد گرانیکوس

نخستین برخورد نظامی اسکندر و داریوش سوم در سال ۳۳۴ ق.م در گرانیکوس رخ داد (گیرشمن، ۱۳۸۹: ۲۷). داریوش در این نبرد مهم و سرنوشت‌ساز شرکت نکرد و رهبری این جنگ را به سرداران و ساتراپ‌های هخامنشی سپرد.

برخی معتقدند که عدم حضور داریوش در این نبرد نباید به این صورت تعبیر شود که داریوش خطر نزدیک شدن اسکندر را دست کم گرفته بود، بلکه باید گفت که شیوه ارتش هخامنشی در موارد مشابه این چنین بوده است که در وهله نخست، ارتش محلی به رهبری ساتراپ‌ها به مقابله با خطرهای نظامی می‌پرداختند، سپس در صورت نیاز، شاه بزرگ، فرماندهی ارتش امپراتوری را به عهده می‌گرفت (صفایی، ۱۳۹۵: ۸۰). پذیرفتن این نظر بسیار دشوار است، زیرا اکثر شاهان هخامنشی از ابتدا تا پایان سلسله در جنگ‌های مهم شخصاً شرکت می‌کردند و نمونه نزدیک آن حضور اردشیر سوم در جنگ با ایالات شورش به‌خصوص کادوسیان و نبرد اردشیر دوم با برادرش کوروش کوچک در کوناکسا می‌باشد (گلشنی راد، ۱۴۰۰: ۹۰). با وجود این که فیلیپ مقدونی و پسرش اسکندر مهمترین و قوی‌ترین دشمن ایرانیان یعنی یونانی‌ها را شکست داده بودند، ولی داریوش متوجه قدرت زیاد مقدونیان نشده بود؛ به همین دلیل وقتی متوجه می‌شود اسکندر به همراه مقدونیان و یونانی‌ها وارد قلمرو هخامنشی شده‌اند، فرماندهان و ساتراپ‌ها را به جنگ آن‌ها می‌فرستد. پلوتارک می‌گوید قبل از نبرد ایسوس، «آمین تاس» که یک مقدونی بود، به داریوش التماس نمود لشکر هخامنشی را در دشت وسیع و پهن قرار داده و منتظر بایستد تا اسکندر به ایرانیان برسد، ولی داریوش نظر او را نپذیرفته و به پیشواز اسکندر می‌رود. داریوش در جواب آمین تاس می‌گوید: «می‌ترسد که اسکندر قبل از مقابله راه فرار پیش گیرد و با این حيله از دستش بگریزد» (پلوتارک، ۱۳۶۹: ۴۲۴). بنابراین، مطلب ذکر شده نشان‌دهنده این مسئله است که داریوش قدرت اسکندر را دست کم گرفته بود و به همین دلیل در نبرد شرکت نکرد. نتیجه نبرد گرانیکوس افزایش روحیه اسکندر و یارانش بود.

۲،۳،۲. نبرد ایسوس

بعد از شکست ایرانیان در جنگ گرانیکوس، داریوش لشکر بزرگی فراهم کرده در کنار شهر کوچک «ایسوس» در سوریه منتظر اسکندر و لشکر او ایستاد. جنگ اهمیت سوق‌الجیشی بسیاری داشت، زیرا از این طریق مقدونیان در صورت پیروزی به بین‌النهرین راه می‌یافتند و دروازه ایران به روی آن‌ها گشوده می‌شد، بدین جهت داریوش در آن نبرد شرکت کرد. منابع به ما می‌گویند که میدان نبرد که توسط داریوش انتخاب شده بود، جای مناسبی نبود، زیرا محصور میان کوه و دریا بود و به علت تنگی مکان، سوار نظام سپاه هخامنشی نمی‌توانست بر سپاه دشمن بتازد و بر آن غالب آید (هوار، ۱۳۸۴: ۷۷). پلوتارک و آریان می‌نویسند که مردی مقدونی به نام «آمین تاس» در لشکر داریوش بود و چون دید داریوش مصمم است تا حدود کوهستان‌های دوردست به استقبال اسکندر بشتابد، به شاه التماس کرد که «چنین کاری نکند، بلکه در همان محل که هست، مستقر بماند و به انتظار اسکندر نشیند؛ زیرا محل اردویش از همه جهت باز و برای نفرات زیادی که بایستی در مقابل عده کمی مبارزه نمایند بسیار مناسب است» (پلوتارک، ۱۳۶۹: ۴۲۴). آریان می‌نویسد که داریوش نصیحت آمین تاس را نپذیرفت، زیرا «شیوه او این بود که آن سیاستی را پیش گیرد که با طبع خود او موافق بود» (آریانوس، ۱۳۹۳: ۶۵). وی می‌نویسد که در ابتدای نبرد ایسوس، اسکندر نیروهایش را آرایش داد و سپس فرمان پیش‌روی آن‌ها صادر نمود. آریان روحیه داریوش را قبل از

نبرد بسیار بد ذکر کرده و معتقد است داریوش از نظر روحی در ابتدای نبرد شکست خورده بود (همان: ۷۳). هنوز نتیجه قطعی جنگ مشخص نشده بود که داریوش فرار می‌نماید. وی در هنگام فرار سپر و کمانش را به زمین انداخت (همان: ۷۵) و برای این‌که شناخته نشود، ردای خود را کنده و به گوشه‌ای پرتاب کرد (plutarch, 1932:2). نتیجه فرار داریوش این بود که سایر جنگاوران با مشاهده فرار شاه میدان نبرد را ترک کرده و فرار نمودند (آریانوس، ۱۳۹۳: ۷۵). یونانیان به اردوی ایرانیان حمله کردند و مادر شاه سی‌سی گامیبیس، همسر داریوش ملکه استاتیرا و پسر شیرخواره‌اش را اسیر کردند (آریانوس، ۱۳۹۳: ۷۶ و Nardo, 1997:123). به این ترتیب گروگان‌های باارزشی در اختیار اسکندر قرار گرفت (Badian, 1958:293). حضور خانواده داریوش یکی دیگر از اشتباهات وی بود که علاوه بر کُند کردن حرکت لشکریان هخامنشی، خطر اسارت آن‌ها نیز وجود داشت. بعد از این‌که داریوش متوجه شد خانواده او به دست اسکندر اسیر شده‌اند، ضربه روحی شدیدی به او وارد شد، به طوری که از این‌که بعد بیشتر به فکر نجات آن‌ها از طریق دیپلماسی بود و کمتر به نبرد و جنگ با اسکندر می‌اندیشید. کنت کورث و آریان می‌نویسند که اسکندر در دماراتوس بود که نمایندگان داریوش نزد او آمده و نامه شاه هخامنشی را به او دادند (آریانوس، ۱۳۹۳: ۸۱ و curtius, 1976:Four book paragraph hofI). داریوش در این نامه از اسکندر درخواست صلح و دوستی نموده بود. اسکندر در پاسخ خود را شاه آسیا و سرور داریوش نامیده و داریوش را به عنوان غاصب تاج و تخت هخامنشی می‌نامد «تو با کمک باگواس، آرس پسر اردشیر سوم را به قتل رسانده و بر خلاف قوانین ایرانیان تاج و تخت را تصاحب کردی» (آریانوس، ۱۳۹۳: ۸۲ و curtius, 1976:Four book paragraph hofI).

در پایان به داریوش گفت که اگر ادعای سلطنت و آقایی داری، استوار بر جای باش، بجنگ و نگریز که هر جا بروی، تو را دنبال خواهم کرد (همانجا). وقتی که داریوش پاسخ مناسبی از اسکندر دریافت نمی‌کند، مجدداً نامه دیگری به سوی وی ارسال می‌نماید. اسکندر شهر صور را محاصره نموده بود که مردم این شهر شجاعت بی‌نظیری از خودشان نشان داده و مدت هفت ماه محاصره طول کشید (دیاکونف، ۱۳۸۲: ۱۵۷). داریوش در این نامه به اسکندر اعلام داشت که حاضر است برای آزادی مادر و زن و فرزندان ۱۰ هزار تالان بپردازد و تمام سرزمین‌های واقع در مشرق رود فرات را به او واگذار کند (آریانوس، ۱۳۹۳: ۹۸ و پلوتارک، ۱۳۶۹: ۴۴۲). همچنین داریوش به اسکندر پیشنهاد داد با دخترش ازدواج نموده و بدین صورت «همین که داماد او شود، با قرار گرفتن در ردیف پسر شاه، در حاکمیت بر سراسر امپراتوری شریکش خواهد شد» (سیسیلی، ۱۳۸۴: ۶۹۹)، ولی اسکندر پاسخ می‌دهد آنچه تو پیشنهاد داده‌ای، در اصل به من تعلق دارد (آریانوس، ۱۳۹۳: ۹۸) و اگر مقام نخست و پادشاهی جهان را می‌خواهی، برای به دست آوردن آن باید با من بجنگی (سیسیلی، ۱۳۸۴: ۶۹۹).

بنابراین بعد از اسارت خانواده داریوش به دست اسکندر، ضربه روحی شدیدی به داریوش وارد شده و به جای این‌که به فکر برنامه‌ریزی جهت دفع دشمن باشد، به فکر یافتن راه چاره برای رهایی خانواده‌اش بود، به طوری که جهت رسیدن به هدف خود و آزادی آن‌ها حاضر شد بخش‌هایی از قلمرو هخامنشی را به مقدونیان بخشیده و خسارت نیز بپردازد.

۳,۳,۲. نبرد گوگمل

بعد از نبرد ایسوس، اسکندر راهی مصر شد و آنجا را فتح نمود. شگفت آن‌که هنگامی که اسکندر پس از یک‌سال و نیم سکونت در مصر به طرف بین‌النهرین به راه افتاد، هخامنشیان کار عمده‌ای برای رویارویی با او انجام نداده بودند (بیانی، ۱۳۸۷: ۱۶۰). نبرد گوگمل در سال ۳۳۱ ق.م (دیاکونف، ۱۳۸۲: ۱۵۹). داریوش دستور داده بود در جای کاملاً هموار و مسطح لشکر بزنند و هر جا که زمین پستی و بلندی داشت، آن را برای راحتی سوارکاران و ازابه‌رانان صاف و یک‌نواخت کردند (آریانوس، ۱۳۹۳: ۱۱۶). اسکندر نیروهایش را در منطقه کوهستانی قرار داده بود که از آنجا هم می‌توانستند نیروهای داریوش را ببینند و هم نیروهایش شب قبل از نبرد به استراحت و خواب بدون ترس از شیخون دشمن بپردازند، چون منطقه کوهستانی بود و نیروهای داریوش نمی‌توانستند به آن‌ها شیخون بزنند (Badian, 1958: 297). ولی داریوش نیروهایش را در دشت مسطح گذاشت و بنابراین ناچار شد با عیوب مکانی که انتخاب کرده بود، روبه‌رو شود: بی حفاظ در میان دشتی وسیع و از این رو به مردانش هشدار داد که مراقب حمله غافلگیرانه شبانه باشند (همانجا و اومستد، ۱۳۸۳: ۷۱۳). در این زمان مازئوس فرمانده سواره‌نظام پارسیان توانست سواره‌نظام مقدونی را شکست دهد. ولی با شنیدن خبر فرار شاه هخامنشی، به قول دیودورسیسیلی، ایرانیان سرخورده شده و فرار کردند (سیسیلی، ۱۳۸۴: ۷۰۸). اسکندر به داریوش دسترسی پیدا نکرد، ولی ازابه جنگی و تیر و کمان وی به دست اسکندر افتاد (پلوتارک، ۱۳۶۹: ۴۲۵). گوگمل به راستی یک نبرد قطعی بود. داریوش با فرارش همه ادعای خود را به تاج و تخت هخامنشی از دست داد (اومستد، ۱۳۸۳: ۷۱۶).

۴,۳,۲. تسلیم شدن بیشتر ساتراپ‌ها و ایالات

بعد از شکست ایسوس و گوگمل بیشتر مقامات عالی‌رتبه و ساتراپ‌ها خود را تسلیم اسکندر نمودند. پارسیان دریافته بودند که اسکندر از مقامات عالی‌رتبه‌ای که به خدمتش کمر بسته بودند، استقبال کرده و کارهای مهمی به آن‌ها سپرده است (بریان، ۱۳۸۱: ۱۳۶۸). به خصوص بعد از شکست گرانیکوس گویی همه بلندپایگان می‌دانستند که پایان کار فرارسیده و باید به حکم غریزه بلندپایگی، در اندیشه نجات موقعیت خود باشند (رجبی، ۱۳۸۱: ۱۳۱). امری که باعث شد اکثر بلندپایگان ایرانی وارد اردوی اسکندر شوند، ضعف و ناتوانی و فرارهای مکرر داریوش در نبردها بود.

۴,۲. بررسی دلیل کشتن داریوش سوم براساس نظریه فرهنگی فوکو

اکثر نویسندگان بسوس و یارانش را خائنانی می‌دانند که علیه داریوش سوم، شاهنشاه قانونی هخامنشی توطئه کرده، ابتدا وی را دست‌گیر و سپس کشتند (دیوید سن، ۱۳۸۳: ۵۷ و Nicholas, 2003: 50).

برای مشخص شدن دلیل کشتن داریوش سوم باید طبق نظریه میشل فوکو، فرهنگ دوره هخامنشی را بررسی نماییم. در دوره هخامنشی شجاعت و دلآوری در میدان نبرد ارزش بسیار زیادی داشت و به قول هرودوت، بزرگترین علامت مردانگی نزد ایرانیان، دلآوری در جنگ می‌باشد (هرودوت، ۱۳۶۲: ۱۰۶) و ایرانیان به فرزندان خود از ۵ سالگی تا ۲۰ سالگی علاوه بر راستگویی، اسب‌سواری و تیراندازی می‌آموزند (همانجا). دیودور سیسیلی می‌نویسد که ایرانیان نشان شجاعت داشتند که آن را به افرادی می‌دادند که در نبرد از خود شجاعت نشان می‌دادند (سیسیلی، ۱۳۸۴: ۶۲۶). داریوش اول هخامنشی بعد از این‌که به پادشاهی رسید، جهت کسب مشروعیت نزد

رعایا و زبردستان، خود را شاهی دلاور، شجاع و جنگاور معرفی می‌نماید: «در مصاف نبرد هم‌آورد خوبی هستم. ورزیده هستم، چه با هر دو دست چه با هر دو پا هنگام سواری خوب سواری هستم. هنگام کشیدن کمان، چه پیاده و سواره، خوب کمان‌کشی هستم. هنگام نیزه‌زنی، پیاده و سواره خوب نیزه‌زنی هستم» (کتیبه داریوش بزرگ در نقش رستم، شارپ، ۱۳۸۸، بند ۸ و ۹: ۹۱). در دوره اشکانی و ساسانی نیز شجاعت و دلاوری در میدان جنگ ارزش بسیار بالایی داشت. شاپور اول ساسانی برای این‌که دلاوری و جنگاوری خود را به دیگران نشان دهد، شهریاران و بزرگان کشور را جمع کرده و در مقابل آن‌ها با کمان تیراندازی می‌نماید. وی شرح این قهرمانی را در کتیبه حاجی‌آباد ذکر می‌نماید (عریان، کتیبه شاپور یکم در حاجی‌آباد: ۳۸). استرابون به ما می‌گوید که مادها و بعد پارس‌ها، دلیرترین مردان خود را به شاهی انتخاب می‌کردند (استرابون، ۱۳۸۲: ۵۲). دیودور سیسیلی علت لیاقت داریوش سوم را برای سلطنت پارسیان، شجاعت او می‌داند. وی می‌گوید که: «اگر داریوش لایق تاج و تخت شمرده شد، بدین خاطر بود که وی در شجاعت سرآمد دیگر پارسیان بود. در واقع، یک روز که شاه بزرگ اردشیر (سوم) با کادوسیان می‌جنگید، یکی از آن‌ها که به واسطه نیرو و شجاعت معروف بود، یکی از پارسیان را به نبرد تن‌به‌تن فراخواند. کسی برای این مبارزه خطر نکرد، داریوش تنها کسی بود که با این خطر روبه‌رو گشت و بانی این مبارزه طلبی را کشت. این چنین وی از شاه بزرگ، پاداش مهمی را به عنوان جایزه دریافت کرد. همچنین جایزه شجاعت نزد پارسیان را نیز از آن خویش ساخت. همین حرکت شجاعانه موجب شد که وی لایق نشستن بر تخت پادشاهی شناخته شود» (سیسیلی، ۱۳۸۴: ۶۲۶). یوستینوس نیز به این داستان اشاره کرده و می‌گوید که به همین دلیل بود که مردم با دادن نام داریوش، به او حرمت نهادند (بریان، ۱۳۸۱: ۱۲۱۸). بنابراین داریوش در ابتدا به دلیل نشان دادن شجاعت و دلیری در نبرد مشروعیت کسب کرده و شایسته رسیدن به تاج و تخت هخامنشی می‌شود، ولی در نبردهایی که با اسکندر مقدونی انجام داد، سیاست‌های غلط وی در برخی موارد، در شکست لشکر ایرانیان تأثیر داشت و به‌خصوص فرارهای بی‌موقع که باعث شکست نهایی ایرانیان در هر نبرد می‌شد، باعث شد مشروعیت خود را نزد بسیاری از پارسیان از دست بدهد. به همین دلیل برخی از پارسیان به رهبری بسوس که در نبرد گوگمل شرکت کرده و از نزدیک شاهد فرار داریوش و تأثیر این فرار در شکست ایرانیان بود، تصمیم گرفتند جهت نجات سلطنت هخامنشی، داریوش را از سلطنت خلع و شخص دیگری را به پادشاهی انتخاب نمایند. کنت کورت به ما می‌گوید که نبرزن بعد از شکست گوگمل و فرار شاه هخامنشی، به داریوش می‌گوید: «من می‌دانم عقیده‌ای که اظهار خواهم کرد، به گوش‌های تو گران خواهد آمد، ولی پزشک هم بیمار را با داروهای تند معالجه می‌نماید و ناخدا در موقع طوفان برای حفظ آن‌چه عزیز است، سایر چیزها را به دریا می‌اندازد. پیشنهادی که می‌خواهم بکنم، وسیله‌ای است برای نجات تو و دولت. ما داخل جنگی شده‌ایم که خدا بر ضد آن است. روزگار با پارسی‌ها و ضربت‌های آنان مساعد نیست. ما باید طالع خود را عوض کنیم، بنابراین این حقوق و دولت را به کسی دیگر واگذار و تحمل کن که او عنوان شاهی گیرد. تا زمانی که دشمن را از آسیا براند و بعد که فاتح شد، تاج را به تو پس می‌دهد» (curtius, five book, paragraph 9) و پیرنیا، ۱۳۷۵: ۱۳۴۵). آن‌ها قصد کشتن داریوش را نداشتند، بلکه وقتی متوجه شدند اسکندر به آن‌ها نزدیک شده، از داریوش خواستند به همراه آن‌ها دور شود، ولی چون داریوش ممانعت می‌نماید، با ضرباتی وی را کشتند (curtius, five book, paragraph 13) و پیرنیا، ۱۳۷۳: ۲۱۳).

بعد از مرگ داریوش، اسکندر جهت بهره‌برداری سیاسی، خود را به عنوان خون‌خواه داریوش معرفی نمود و بسوی و طرفدارانش را به عنوان خائن معرفی نمود تا بدین‌وسیله بتواند آخرین مقاومت به وجود آمده توسط ایرانیان را نیز شکست دهد. نقشه وی نیز کارساز شده و اطرافیان بسوس او را دستگیر نموده و به اسکندر تحویل می‌دهند و بدین صورت خیال اسکندر جهت تصاحب کامل قلمرو هخامنشیان آسوده می‌گردد. بنابراین طبق نظریه میشل فوکو، بعد از بررسی اوضاع سیاسی زمان داریوش سوم و مطالعه فرهنگ و اعتقادات آن دوره، متوجه می‌شویم که اشتباهات داریوش در نبردهای مختلف با اسکندر، اسارت برخی از اعضای خانواده داریوش و در نتیجه آن مسئله ضعیف شدن شدید روحیه نظامی و جنگاوری داریوش سوم، به‌خصوص فرارهای مکرر او در نبرد با اسکندر و یاران او، بسوس و بسیاری دیگر از ایرانیان را به این فکر واداشت که داریوش شایستگی و توان حفظ شاهنشاهی هخامنشی را ندارد، به همین دلیل جهت نجات سلسله هخامنشی و سرزمین ایران، به فکر برکناری او از پادشاهی و سرانجام کشتن داریوش می‌افتند.

۳. نتیجه‌گیری

در مورد دلیل کشته شدن داریوش توسط بسوس و هم‌دستانش تاکنون نظرات مختلفی ارائه شده و بسیاری از محققین داریوش را قربانی توطئه و خیانت یاران خود می‌دانند. میشل فوکو معتقد است که فرهنگ یک مسئله ثابت نیست، بلکه در دوره‌های مختلف ممکن است تغییر یابد، به همین دلیل جهت بررسی یک حادثه تاریخی باید فرهنگ آن دوره را ابتدا بررسی نماییم. با بررسی فرهنگ دوره هخامنشی و کل دوره ایران باستان، متوجه می‌شویم که شجاعت و دلاوری در جنگ بزرگترین علامت مردانگی بوده و ایرانیان همواره شجاع‌ترین افراد را به پادشاهی انتخاب می‌کردند. شاهان عصر هخامنشی و بعد از آن نیز در کتیبه‌ها خود را به عنوان شجاع، جنگاور و پهلوان معرفی نموده تا از این طریق در میان رعایای خود مشروعیت کسب نمایند. مورخین عصر باستان به ما می‌گویند که دلیل اصلی این که داریوش سوم به سلطنت رسید، این بود که در جنگ‌های دوره اردشیر سوم از خود شجاعت و دلاوری نشان داده و نشان شجاعت را از شاه و پارسیان دریافت کرده بود که همین مسئله عامل اصلی کسب مشروعیت وی بود. با مطالعه تاریخ نبردهای صورت گرفته میان داریوش و اسکندر، متوجه می‌شویم که در تمام این نبردها وی دچار اشتباهات سیاسی و نظامی شده و همیشه در بحبوه جنگ فرار می‌نمود. بنابراین فرار داریوش از نبردها که باعث ضعیف شدن روحیه نیروهای هخامنشی می‌شد، باعث گردید وی مشروعیت خود را در میان بسیاری از پارسیان از دست بدهد. به همین دلیل بسوس و اطرافیانش جهت نجات سلسله هخامنشی، تصمیم به خلع داریوش از سلطنت گرفته و وقتی متوجه می‌شوند داریوش تصمیم گرفته خود را به اسکندر تحویل دهد، برای جلوگیری از بر باد رفتن حیثیت حکومت هخامنشی، داریوش را می‌کشند. تمامی منابع عصر باستان (که توسط یونانی‌ها و رومی‌ها نوشته شده‌اند) بسوس و یارانش را خائن معرفی می‌نمایند. به نظر می‌رسد اسکندر چون می‌بیند که بسوس و یارانش علیه او عزم طغیان برافراشته و نیروی زیاد و جنگاوری نیز در اختیار دارند، این اندیشه را شایع می‌کند تا اطرافیان بسوس از او دل‌سرد شده و او را ترک کنند. سرانجام این نقشه موفقیت‌آمیز بود و بسوس توسط اطرافیانش دستگیر و به اسکندر داده می‌شود و بدین صورت خیال اسکندر در زمینه فتح نهایی قلمرو هخامنشیان آسوده می‌گردد.

منابع

الف. منابع فارسی

- استرابون (۱۳۸۲). *جغرافیای استرابو* ((سرزمین‌های زیر فرمان هخامنشیان))، ترجمه همایون صنعتی‌زاده، تهران، موقوفات محمود افشار.
- اومستد، آلبرت (۱۳۸۳). *تاریخ شاهنشاهی هخامنشی*، ترجمه محمد مقدم، تهران، علمی و فرهنگی.
- بریان، پیر (۱۳۸۱). *امپراتوری هخامنشی*، ترجمه ناهید فروغان، جلد دوم، تهران، قطره.
- بیانی، شیرین (۱۳۸۷). *تاریخ ایران باستان*، جلد ۲، تهران، سمت.
- پلوتارک (۱۳۶۹). *حیات مردان نامی*، ترجمه رضا مشایخی، تهران، علمی و فرهنگی.
- پیرنیا، حسن (۱۳۷۵). *تاریخ ایران باستان*، جلد دوم، تهران، دنیای کتاب.
- تسلیمی، علی (۱۳۸۸). *بوطیقا و فرهنگ، نقد ادبی، نظریه‌های ادبی و کاربرد آن‌ها در ادبیات فارسی*، تهران، کتاب آمه.
- جمشیدی‌ها، غلامرضا، باینگانی، بهمن (۱۳۹۰). «فوکو، تاریخ و روش شناسی تاریخی»، شماره ۲۳، *مجله برگ فرهنگ*.
- خائفی، عباس (۱۳۹۱). «بررسی سه قطره خون هدایت بر مبنای نظریه قدرت میشل فوکو»، *مجله بوستان ادب*، دانشگاه شیراز، سال چهارم، شماره اول، بهار.
- خدادادیان، اردشیر (۱۳۸۳). *تاریخ ایران باستان*، جلد اول، تهران، سخن.
- دانداماویف، محمد (۱۳۷۳). *ایران در دوران نخستین پادشاهان هخامنشی*، ترجمه روحی ارباب، تهران، علمی و فرهنگی.
- دانداماویف، محمد (۱۳۸۱). *تاریخ سیاسی هخامنشیان*، ترجمه خشایار بهاری، تهران، کارنگ.
- دریفوس، هیوبرت و رابینز، پل (۱۳۸۷). *میشل فوکو، فراسوی ساختارگرایی و هرمونتیک*، ترجمه حسین بشیریه، تهران، نشر نی.
- دیودسن، ماری ترز (۱۳۸۳). *به دنبال اسکندر*، ترجمه شورا منزوی، تهران، ققنوس.
- دیوید کوزنز، هوی (۱۳۸۰). *فوکو در بوتیه نقد*، ترجمه پیام یزدانجو، تهران، نشر مرکز.
- رجبی، پرویز (۱۳۸۱). *هزاره‌های گمشده*، جلد سوم، تهران، توس.
- رسولی، آرزو (۱۳۹۶). «نقد فرهنگی در مطالعات تاریخی شورش گنوماته و به قدرت رسیدن داریوش بزرگ»، شماره ۲۰، بهار و تابستان، سیستان و بلوچستان، پژوهش تاریخی اسلام و ایران.
- زرین‌کوب، عبدالحسین (۱۳۶۴). *تاریخ مردم ایران کشمکش با قدرت‌ها*، جلد اول، تهران، امیرکبیر.
- زرین‌کوب، روزبه و علی محمد، نعمت‌الله (۱۳۹۱). «بسوس یا اردشیر چهارم هخامنشی»، دوره ۴، شماره ۲، پاییز و زمستان، تهران، پژوهش‌های علوم تاریخی.
- سیسیلی، دیودور (۱۳۸۴). *کتابخانه تاریخی*، ترجمه حمید بیگس شورکایی و اسماعیل سنگاری، کتاب دوم، تهران، جامی.
- شارپ، تورمن (۱۳۸۸). *فرمان‌های شاهنشاهان هخامنشی*، تهران، پازینه.
- شاهی، داوود (۱۳۸۵). «فوکو و مساله تاریخ»، شماره ۱۰، تابستان، *مجله تاریخ اسلام در آیین پژوهش*.
- صفایی، یزدان (۱۳۹۵). *داریوش سوم آخرین شاه بزرگ*، تهران، نشر همیشه.

- ضمیران، محمد (۱۳۷۸). دانش و قدرت، تهران، هرمس.
- عباس زاده، روح‌الله (۱۳۹۳). «روش شناسی انتقادی نظریه فرهنگی فوکو»، فصلنامه تخصصی اسلام و مطالعات اجتماعی، سال دوم، شماره دوم، پاییز.
- عریان، سعید (۱۳۸۲). راهنمای کتیبه‌های ایرانی میانه، تهران، سازمان میراث فرهنگی.
- فلاویوس، آریانوس (۱۳۹۳). لشکرکشی اسکندر به ایران، ترجمه همایون صنعتی‌زاده، تهران، انتشارات دکتر محمود افشار.
- کوهن، بروس (۱۳۶۹). مبانی جامع شناسی، ترجمه غلامعباس توسلی و رضا فاضل، تهران، سمت.
- گرشویچ، ایلیا (۱۳۸۵). تاریخ ایران دوره هخامنشیان، ترجمه مرتضی ثاقب‌فر، جلد دوم، تهران، جامی.
- گلشنی راد، کریم (۱۴۰۰). «بررسی و تحلیل تأثیر شورش کوروش کوچک بر آشکار شدن نقاط ضعف امنیتی انتظامی سلسله هخامنشی»، سال هشتم، شماره سی‌ام، پاییز، تهران، مطالعات تاریخی انتظامی.
- گلشنی راد، کریم (۱۴۰۰). «بررسی و تحلیل اقدامات امنیتی داریوش بزرگ»، مجله مطالعات ایرانی، دوره ۲۰، شماره ۴۰.
- گیرشمن، رومن (۱۳۸۹). ایران از آغاز تا اسلام، ترجمه محمد معین، تهران، دنیای کتاب.
- میخائیل میخائیلوویچ، دیاکونوف (۱۳۸۲). تاریخ ایران باستان، ترجمه روحی ارباب، تهران، علمی و فرهنگی.
- نصیری‌پور، الهام (۱۳۹۰). ارزیابی الگوی تحلیلی میشل فوکو در مطالعات دینی، قم، بوستان کتاب.
- هرودوت، (۱۳۶۲). تاریخ هرودوت، ترجمه وحید مازندرانی، تهران، علمی و فرهنگی.
- هوار، کلمان (۱۳۸۴). ایران و تمدن ایرانی، ترجمه حسن انوشه، تهران، امیرکبیر.
- هیوز، مارنی (۱۳۸۶). پنجاه متفکر کلیدی در زمینه تاریخ، ترجمه محمدرضا بدیعی، تهران، امیرکبیر.
- ب. منابع لاتین

- Arrian (1971). *Anabasis Alexandri*, published as the campaigns of Alexander, translated by Aubrey de selincurt, New York, penguin Book.
- Badian, E (1958). «The Eunuch Bagoas», cambridge university press, New series, VOL8.
- curtius, Quintu (1976). *History of Alexander*, Johan. C. Rolf, London, Harvard University limited.
- Diodorus Siculus (1933). *Iran and the ancient East in the historical library*. Translated by C. H. Oldfather. Loeb Classical Library, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Gutting, Gary, (2005), *Foucault: A Very Short Introduction*, New York: Oxford.
- hormozdyar, D. (1922). *rewayat of Darab Hormozdiar*, edited by Arvad Mankeji Rostamji, bumbai: India press.
- Nardo, Don (1997). *The persian Empire (world history)*, library binding, published by Lucent books.
- Nicholas, Edfoster (2003). *The persian policies of Alexander the great: from 330_323 Bc*, Louisiamna state university and agricultural and mechanical college.
- plutarch (1932). *The life of Alexander The great*, translated by John dryden, New York, Random House, publishing. (In English)

References

- Abbaszadeh, R. (2013). "Critical Methodology of Foucault's Cultural Theory", *Specialized Quarterly Journal of Islam and Social Studies*, 2nd year, 2nd issue, Fall. (In Persian)
- Arrian. (1971). *Anabasis of Alexander*, published as the campaigns of Alexander, translated by Aubrey de selincurt, New York, penguin Book.
- Badia. E. (1958). *The Eunuch Bagoas*, cambridge university press, New series, VOL 8.

- Bayani, Sh. (2008). *History of Ancient Iran*, volume 2, Tehran. (In Persian)
- *bundahish*. (1999). Edited and translated by Mehrdad Bahar, Tehran, Toos press.
- Briant, P. (2008). *Achaemenid Empire*, translated by Nahid Foroughan, second volume, Tehran, ghatreh. (In Persian)
- Cohen. B. (1990). *Principles of Sociology*, translated by Gholam Abbas Tavasoli and Reza Fazel, Tehran, Samt. (In Persian)
- Curtius, Q. (1976). *History of Alexander*, Johan.c. Rolf, London, Harvard University limited. (In English)
- Dandamayev, M. (1994). *Iran under the early Achaemenid*, translated by Ruhi Arbab, Tehran, scientific and cultural. (In Persian)
- Dandamayev, M. (2008). *Achaemenid political history*, translated by Khashayar Bahari, Tehran, Karang. (In Persian)
- David, C. Hoy. (2010). *Foucault in the crucible of criticism*, translated by Payam Y, Tehran, Markaz Publishing. (In Persian)
- Davidson, M. Th. (2004). *Following alexander*, translated by Shora Monzavi, Tehran, ghoghnoos. (In Persian)
- Diodorus, S. (1933). *Library of History*, Volume I: Books 1-34. Translated by C. H. Oldfather. Loeb Classical Library 279. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- D, H. & Robbins, P. (2008). *Michel Foucault, Beyond Structuralism and Hermeneutics*, translated by Hossein Bashiriyeh, Tehran, Ney Publishing. (In Persian)
- Diakonov. M. M. (2003). *History of ancient Iran*, translation of roohi Arbab, Tehran, scientific and cultural. (In Persian)
- Flavius, A. (2014). *Arrians anabasis alexander and indicas*, translated by Homayoon Sanatizadeh, Tehran, published by Dr. Mahmoud Afshar. (In Persian)
- Gershevich, I. (2008). *The Cambridge history of Iran the median and achaemenian periods*, translated by Morteza SaghebFar, second volume, Tehran, Jami. (In Persian)
- Girshman, R. (2008). *History of Iran from beginning to Islam*, translated by Mohammad Moin, Tehran, donyaye ketab. (In Persian)
- Golshanirad, karim. (2021). "Review and Analysis of Security Reforms of Darius the Great." *Journal of Iranian Studies*, 20 (40), 309-344. (In Persian)
- Gutting, Gary. (2005). *Foucault: A Very Short Introduction*, New York: Oxford. (In English)
- Herodotus. (1983). *History of Herodotus*, translated by Vahid Mazandarani, Tehran, scientific and cultural. (In Persian)
- hormozdyar, D. (1922). *Revayat E Darab Hormozdiar*, edited by Ervad Makanji Rostamji, bumbai: Indiapress.

- Hovar, K. (2004). *Iran and Iranian Civilization*, translated by Hasan Anousheh, Tehran, Amir Kabir. (In Persian)
- Marine, H. W. (2007). *Fifty key thinkers on history*, Tehran, Amirkabir. (In Persian)
- Jamshidiha, Gh. & Bayengani, B. (2013). "Foucault, History and Historical Methodology", No. 23, *Farhang Magazine*. (In Persian)
- Khaefi, A. (2013). "An investigation into Hedayat's three drops of blood based on Foucault theory of power ", *Boostan E Adab magazine*, Shiraz University, 4th year, 1st issue, spring. (In Persian)
- Khodadadian, A. (2004). *History of ancient Iran*, first volume, Tehran, Sokhan. (In Persian)
- Nardo, Don. (1997). *The Persian Empire* (world history), library binding, published by Lucent Books.
- Nasiripour, E. (2017). Evaluation of Michel Foucault's analytical model in religious studies, Qom, *Boostan E Ketab*. (In Persian)
- Nicholas, E. (2003). *The Persian policies of Alexander the great: from 330_323 Bc*, Louisiana state university agricultural and mechanical college.
- Oryan, S. (2003). *Manual of middle Iranian Inscriptions* (parthian-pahlavi), Tehran, cultural heritage. (In Persian)
- Pirniya, H. (1996). *History of Ancient Iran*, second volume, Tehran, Donyaye ketab. (In Persian)
- Plutarch. (1990). *les vies des hommes illustre*, translated by Reza Mashayekhi ,Tehran, scientific and cultural. (In Persian)
- Plutarch. (1932). *The life of Alexander The great*, translated by John dryden, New York, Random House publishing.
- Rajabi, Parviz. (2011). *The Lost Millenaries, Volume III*, Tehran, Toos. (In Persian)
- Rasouli, Arezoo. (2017). "Cultural Criticism in Historical Studies (Case: Gaumāta's Rebel and Darius' Kingdom)". *Journal of Historical Researches of Iran and Islam*, Spring and Summer, Sistan and Baluchistan 11 (20), 1-12. (In Persian)
- Safayi, Y. (2015). *Darius III, the last great king*, Tehran, hamisheh Publishing. (In Persian)
- Shahi, D. (2006). "Foucault and the Problem of History", No10,summer, *Tarikh Islam Dar Ayeneye pazhuhesh Magazine*. (In Persian)
- Sharp, R. N. (2008). *The inscriptions in old Persian cuneiforms of the achaemenian emperors*, Tehran, Pazineh. (In Persian)
- Sisili, D. (2005). *Bibliothèque historique*, translated by Hamid Bikas Shourkaei and Ismaeil Sangari, second book, Tehran, Jami. (In Persian)
- Strabo. (2003). *The geography of Strabo*, translated by Homayoon Sanatizadeh, Tehran, Mahmoud Afshar moghoofat. (In Persian)
- Taslami, A. (2009). *Boutique and culture, Literary criticism of literary theories and their application in Persian literature*, Tehran, Ameh book. (In Persian)

-
- Ulmstead, A. (1994). History of the Persian Empire, translated by Mohammad Moghadam, Tehran, scientific and cultural. (In Persian)
- Zeimaran, M. (1999). Knowledge and power, Tehran, Hermes. (In Persian)
- Zarrin Koob, A. (1985). History of the Iranian people, "Conflict with Powers", first volume, Tehran, Amir Kabir. (In Persian)
- Zarrin Koob, R. & AliMohammadi, N. (2013). «Besos or Achaemenid Artaxerxes” Iv, Volume 4, Number 2, march, Tehran, Historical science studies. (In Persian)